

2. Аранжування творів, написаних для соло, дуетів з супроводом на народний хор, використовуючи загальнохорове звучання партитури протягом усього твору.

Такий склад фактури можна використовувати в творах переважно загальномасового звучання, урочистого або маршоподібного характеру, варто звернути увагу на те, якщо у супроводі зустрічаються октавні подвоєння, котрі неможливо перенести в хорову партитуру, вони знімаються. При наявності низьких басових нот, які виходять за межі хорового діапазону або при перекладі звучатимуть низько, порушуючи таким чином хоровий стрій і ансамбль, можливе їх транспонування на октаву вище або переміщення по ступенях акорду.

А) Використання мішаного складу партитури у творах загальномасового звучання (приклад 144).

Тут ритмічна структура мелодії супроводу повністю передається загальнохоровому tutti, що

Гей, не дивуйте, добрії люди
Зapis М. Лисенка. Переклад для баяна М. Різола

144 Marciale

Гей, не ди-вуй-те, доб-рі - і лю-ди, що на Вкра-ї-ні повс - та - ло.

Гей, не ди-вуй-те, доб-рі - і лю-ди, що на Вкра-ї-ні повс - та - ло.

Гей, не ди-вуй-те, доб-рі - і лю-ди, що на Вкра-ї-ні повс - та - ло.

Гей, не ди-вуй-те, доб-рі - і лю-ди, що на Вкра-ї-ні повс - та - ло.

дає підставу використовувати хорове звучання як з супроводом, так і a-cappella. Але при цьому слід визначити зручну тональність, при якій перекладені твори звучатимуть переконливо і виразно.

З наведеного прикладу вимогам оригіналу більш за всіх відповідає перекладення на чоловічий хор за діапазоном звучання, поетичним змістом і за пружним, героїчним характером.

Розглянемо більш складний, з точки зору аранжування, приклад українську народну пісню на вірш Т. Шевченка “Думи мої” в обробці для голосу у супроводі фортепіано М.Вериківського (приклад 145). Тут подаються варіанти аранжування для різних складів хорів: мішаного народного, жіночого народного, чоловічого. Вони – різнотональні: оригінал і перекладений чоловічий хор звучать у *мі-мінорі*, перекладені мішаний і жіночий – у *до-мінорі*.

The image displays four musical staves, each representing a different arrangement of the song "Dumy moi" by Taras Shevchenko. Each staff consists of a vocal line and a piano accompaniment line. The lyrics are: "Там за Да-ше-вим і Со-ро-ко-ю, мно-жес-тво ля-хів про-па-ло." The piano accompaniment includes chord symbols: B, B7, M, and B7. The first two staves are in the original key of D minor (two flats). The third and fourth staves are in the transposed key of B minor (one sharp). The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings.

Думи мої

Слова Т.Г.Шевченка
Обробка М.Вериківського
Аранжування О.Шпачинського

145 Andante

The musical score is arranged in five systems. The first system includes a vocal line and piano accompaniment. The second system includes vocal parts for Soprano (C), Alto (A), Tenor (T), and Bass (Б) with piano accompaniment. The lyrics are: Ду-ми мо-ї, ду-ми мо - ї, ли-хо ме - ні з ва - ми! На-що ста - ли на па - пе - рі сум - ни - ми - ря

С
А
Т
Б

С
А
Т
Б

да - ми. Чом вас ві-тер не роз - ві-яв в сте-пу як пи - ли - ну?

да - ми. Чом вас ві-тер не роз - ві-яв в сте-пу як пи - ли - ну?

да - ми. Чом вас ві-тер не роз - ві-яв в сте-пу як пи - ли - ну?

да - ми. Чом вас ві-тер не роз - ві-яв в сте-пу як пи - ли - ну?

Тепер щодо особливостей перекладання. Завжди треба знаходити потрібні варіанти, які б урахували виконавських можливостей того, чи іншого складу, сприяли більш образному звучанню партитури: помірна навантаженість голосів, їх логічне голосоведіння, прозорість звучання хорової партитури, наповненість гармонічної фактури лише тими звуками, які б могли більш образно виражати думку оригіналу, знаходження певного звукового балансу між хором і супроводом, тобто уникнення їх абсолютного дублювання. Проаналізуємо кожен з перекладів.

А) перекладання на мішаний народний хор. У композитора твір починається тонічним тризвуком, в перекладі – октавним унісоном. Такий прийом зосереджує увагу як виконавців, так і слухачів. Другий акорд, поданий як секстакорд з терцією у баса не може механічно переходити в хорову партитуру, враховуючи подальший розвитку гармонічних послідовностей і голосоведіння. Тому її (терцію *мі-бемоль* по оригіналу) доцільно передати

альту, а басу віддати квінту, яка логічно приводить до домінантового септакорду і тоніки. У третьому такті нашу увагу привертає секундакорд подвійної домінанти. В такому вигляді його переносити неможна, оскільки він дублюватиме альту, що не бажано, зручніше надати йому терцію (в даному випадку *соль-дієз*) з наступним переходом у мінорну домінанту, яка породжує акорд шостого ступеня. Альт і тенор, як годиться, логічно заповнюють звукову порожнину між крайніми голосами.

Більш складним для аранжування видається друга половина віршованої музики “Чом вас вітер не розвіяв в степу як пилину?” По-перше неодмінно треба зберегти гармонію, по-друге – не ускладнювати її фактурний виклад, не піддатись спокусі дубляжа супроводу. Те, що трагедійно-драматичні акорди двох перших тактів треба зберегти – сумніву немає. Але якщо розкласти акорди по голосах – відчуємо звукову порожнечу, викликану їх широким розміщенням. Виникає рішення – об’єднати їх остинатним ходом тенора *соль-до, фа-дієз-до* і знову *соль-до*. У двох наступних тактах не слід дуже перейматися фігуративністю баса, а взяти за основу їх функціональну ознаку, виражену в партії лівої руки, і на них будувати хорову фактуру, враховуючи логіку голосоведіння. Так в оригіналі перший тонічний *соль-мажорний* акорд перетворюється у *квартсекстакорд сі-бекар-соль-мі-бемоль*, а наступний *квартсекстакорд* – у *секундакорд ля-бемоль-ля-бемоль-сі-бекар-фа*. Також важливо зберегти пропонування автором хід *фа-дієз-мі-ре* шляхом перенесення його у партію альтів. В такому варіанті хоровий твір може повністю звучати *a-cappella*.

Б) При перекладанні на жіночий народний хор важливим є відчуття міри в навантаженні голосів. Зрештою, низька теситура звучання і обмежений діапазон звучання народного хору зарадять цьому. Але наскільки дозволяє звуковий об’єм, бажано зберегти гармонічну вертикаль.

В) Чоловічий хор має більше виконавських можливостей, аніж жіночий склад, завдяки порівняно великому співацькому діапазону. Тому їх акордо-гармонічна фактура розвинута краще. Тут поряд з дво-триголоссям бачимо і повні чотириголосі акорди.

Завдання для самостійної роботи.

Зробіть переклад за темою наступних творів написаних для соло, дуєтів, однорідних хорів на три типи хорів: мішаний народний, жіночий народний, чоловічий.

Заповіт
Слова Т.Шевченка
Гармонізація Л.Ревуцького

146 *Andante* *mf* Як ум-ру, то по-хо - вай - те

С
А

Як ум - ру, то по - хо - вай - те ме - не на мо - ги -

4

лі, се - ред сте - пу ши - ро - ко - го на Вкра -

7

ї - ні ми - лій. Се - ред /лій. Щоб - ла - /вом. - - - -

Розлилися круті бережечки

Перекладення для голосу в супроводі фортепіано М. Сільванського

147

Andante

Роз-ли-ли-ся кру-ті бе-ре-жеч-ки, гей, гей, гей,

6

по ро - дол - лі; гей, ви, хлоп - ці, доб - рі - мо-